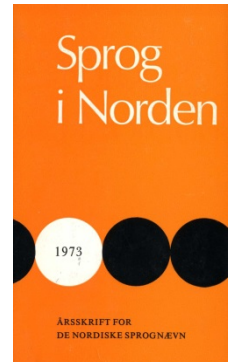

Sprog i Norden

Titel: Våre nordiske grannespråk i norsk skole
Forfatter: Marius Sandvei
Kilde: Sprog i Norden, 1973, s. 27-32
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Våre nordiske grannespråk i norsk skole

Av Marius Sandvei

De store rikspolitiske fellessaker ser det ut til at vi her i Norden ikke har så lett for å samle oss om. Nordisk forsvarsforbund lot seg ikke realisere, Nordøk heller ikke.

Og i forholdet til EF har landene stort sett valgt hver sin linje.

Er grunnen kanskje den at vi selv uten slike store forpliktende linjer har et så mangfoldig samarbeid i politikk, økonomi, idrett, underholdning og alminnelige kulturspørsmål at vi finner fastere avtaler innsnevrende og unødvendige?

For at vi skal drive et utstrakt nordisk samarbeid så å si på alle felter der det er mulig, ser det da ut til å være full enighet om både i politiske kretser, blant kulturarbeidere og i brede lag av folket.

Danmark, Norge og Sverige har også et så naturlig språklig grunnlag som tenkes kan. Vanskeligere er det for Finland og Island, selv om de gjennom henholdsvis svensk og dansk har en viss mulighet for kommunikasjon med de andre nordiske land.

Det kan neppe være tvil om at den instans som kan og må legge grunnvollen for en skikkelig språkforståelse de nordiske land imellom, er skolen.

Hva gjør så norsk skole for å fylle et så selvsagt og viktig mål?

Alt fra 5. klasse i *grunnskolen* skal det leses en del dansk og svensk i original, men uten noe annet fast pensumkrav enn at elevene skal kunne de nordiske fedrelandssangene.

I *ungdomsskolens* 8. og 9. klasse skal elevene lese 10 sider dansk og 10 sider svensk litteratur på originalspråket, og dessuten repetere de nordiske nasjonalsangene.

Realskolen, for så vidt den ennå eksisterer, krever lest 15 sider dansk og 15 sider svensk litteratur fra nyere tid.

Gymnaset har lesing av dansk og svensk litteratur som egen faggrein. Målet for opplæringen er formulert slik: "Dei (dvs. elevane) skal ha gått gjennom og kunne lese opp og gjere greie for eit utval av litteratur i begge målformer (dvs. bokmål og nynorsk) og på svensk og dansk." (Parentesopplysningene og kursiveringene er gjort av forfatteren.)

Og pensumkravet lyder: "Det blir lagt opp om lag 20 sider dansk og om lag 20 sider svensk litteratur frå tida etter 1800."

Under kravene for språkhistorien i gymnaset heter det: "En enkel orientering om dansk og svensk språkutvikling bør gå sammen med undervisningen i språkhistorie."

Det bør her nevnes at Vadsø gymnas har en forsøkslinje med undervisning i finsk.

For *lærerskolen* er kravene til lesning av grannespråkene lite fikserte.

Den 4-årige lærerskolen har omtrent samme mål som gymnaset. I de 2-årige linjer skal det leses noe dansk og svensk. Men når det ikke er formulert bestemte krav, blir det i realiteten svært lite av det, opplyser lærerskolen selv. Det blir stort sett overlatt til den enkelte lærers eller elevs eget initiativ. En annen sak er at lærerskolen ofte har et ganske godt utvalg av nordiske, særlig svenske tidsskrifter, som blir ganske flittig lest.

Heller ikke den 3-årige forsøkslinjen ved Oslo lærerskole med norsk som spesialfag har fikserte krav til opplæringen i svensk og dansk.

Det eneste som sies i planene, er: "Leseøvingar og innføring i dansk og svensk, med utgangspunkt i litteraturutvalet for 9-årig skole." Og under avsnittet språkhistorie er nevnt: "— — — hovuddrag i nordisk språkhistorie."

Til gjengjeld er det under "Framlegg til litteraturpensum" en imponerende litteraturliste, som her gjengis i sin helhet:

Dansk litteratur:

N. F. S. Grundtvig: Utval av dikt og salmar.

Søren Kierkegaard: Eit utval frå f.eks. "Øjeblikket".

H. C. Andersen: Eit utval av eventyr.

Fyldig utval eller heile verk av 3 av desse forfattarane:
Johs. V. Jensen, Martin Andersen-Nexø, Karen Blixen, Kaj Munk, Martin A. Hansen, H. C. Branner, Klaus Rifbjerg, Tove Ditlevsen, Nis Petersen, Morten Nielsen eller andre.

Svensk litteratur:

August Strindberg: Eit drama.

Fyldig utval eller eit heilt verk av 3 av desse forfattarane:
Carl Michael Bellman, Gustaf Fröding, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Karin Boye, Eyvind Johnson, Vilhelm Moberg, Hjalmar Gullberg eller andre.

Finsk litteratur:

Eit utval av lyrikk f.eks. frå "Kalevala", Runeberg, Edith Södergran, Elmer Diktonius og Jarl Hemmer, og ein roman av f.eks. Väinö Linna eller Aleksis Kivi.

Islandsk litteratur:

Ein roman av Halldór Kiljan Laxness. Eit utval av nyare islandsk lyrikk (på islandsk).

Blir de intensjoner som ligger til grunn for et så fyldig nordisk litteraturutvalg, fylt, er det all grunn til å være fornøyd med den siden. Spørsmålet blir da bare hvilken undervisning lærerstudentene får i hvordan de skal hjelpe sine disipler i barne- og ungdomsskolen til å forstå, og bli interesserte i nabolandenes språk, litteratur og kultur.

I begynnelsen av 1960-årene begynte foreningen Norden med støtte av Kirkedepartementet og Norsk Lektorlag å holde

sommerkurs i nysislandsk språk for lærere i den høgre skolen.

Det førte igjen til at gymnaslærere i morsmål kunne bytte ut gammelnorsk med nysislandsk — helt eller delvis. Atskillige morsmåslærere har gjort det, til glede både for seg selv og sine elever.

I noen år nå har foreningen Norden ikke fått noen økonomisk hjelp til å drive disse kursene og har derfor måttet innstille dem. Men i sommer kommer et nytt kurs, denne gang med støtte fra Statens lærerkurser.

Ved Universitetet i Oslo får studentene i faget *nordisk* undervisning i dansk, svensk, islandsk og færøysk språk og litteratur. Dette gjelder delvis for universitetene i Bergen og Trondheim også.

I ca. 20 år har Oslo universitet også hatt fast lektorat i finsk.

Ved hver avsluttende eksamen i norsk blir alltid noen eksaminert i sitt pensum fra dansk og svensk.

Det skulle gi en god garanti for at morsmåslærerne i gymnas og ungdomsskoler har det nødvendige grunnlag til å gi sine elever der en første innføring i dansk og svensk.

Universitetene i Norden har dessuten gående årlige utvekslingskurser for grupper på 20—30 morsmålsstudenter fra de andre nordiske land. Disse kursene er meget ettertraktet av studentene og betyr selvsagt både verdifull fordypelse i faget og utvidet kjennskap til de andre nordiske lands kulturliv i det hele.

Dessverre er det neppe tvil om at det faglige grunnlag lærerskolene gir sine studenter på dette punkt, er langt svakere. Og dog skal de også når de kommer ut i grunnskolen eller ungdomsskolen, presentere for sine elever iallfall en smakebit av dansk og svensk språk og litteratur.

Hvor effektiv er så nabospråkundervisningen i våre skoler?

Det er neppe grunn til å rope hurra verken for kvantiteten eller kvaliteten av den.

Formuleringene i leseplanene når det gjelder pensumkrav og mål, synes rimelige og noenlunde konkrete.

Derimot er det ikke sagt noe bestemt om eventuell kontroll ved eksamen. Det fører i praksis til at det bare rent unntaksvis blir spurt etter dansk og svensk til eksamen. At dette forhold

virker tilbake på arbeidet med nabolandenes språk og litteratur i året, er utvilsomt.

Etter en tid uten oppfrisking av universitetskunnskapene føler de fleste lærere seg heller ikke så sterke på dette området. Alle de sider morsmålsopplæringen i norsk skole ellers omfatter, fører til et press både i stoff og tid.

De faktorer som her er nevnt, vil til sammen lett bidra til at nabospråksundervisningen blir skjøvet i bakgrunnen, for ikke å si forsømt.

Det blir utvilsomt gjort mye og verdifullt arbeid av lærere rundt om i våre skoler for å vekke interesse for og spre kjennskap til våre nærmeste naboers språk og kultur. Men likså sikkert er det at vel så mange lurer seg unna denne selvklares plikt — av generthet, av tidsnød, eller rett og slett av make-lighet.

Det er desto sørgeligere fordi vår tid trenger stadig større kunnskaper på dette felt, siden reiseliv, samvær og samarbeid i Norden for hvert år omfatter flere og flere mennesker og flere og flere sider av samfunnslivet.

Tross slektskap, likhet og fellesskap mellom de skandinaviske folk er ulikhetene likevel såpass store at de fleste trenger både et puff og en viss hjelp for å bli nordisk bevisste.

Det mangler ikke muligheter til hjelp.

La meg bare nevne noen:

Vi har all slags elevutveksling, leirskoler, lærerutveksling, reiselærere, skoleungdomsmøter, vi har radio- og fjernsyns-sendinger spesielt beregnet på skolene og deres nabospråksundervisning, — videre velegnede lesehefter og tekster, lyd-bånd, grammofonplater. Her kan foreningen Norden yte verdi-full hjelp med opplysninger og materiell.

I våre dager gjelder det jo først og fremst å venne øret til å oppfatte både det som ligner, og det som er ulikt våre nordiske grannespråk imellom — ikke for at våre elever skal lære å snakke dansk eller svensk, men for at de desto lettere kan forstå.

Den første innføring må læreren gi. Derfor er det viktig at læreren holder sine kunnskaper i dansk og svensk à jour, ja utvider dem.

Det er i vår tid så aktuelt med etterutdanning: Ikke minst på dette felt er det behov for etterutdanningstilbud til våre morsmåslærere i form av oppfriskingskurser i dansk og svensk og studiereiser til våre naboland.

Etter mitt syn er det her et viktig samarbeidsområde for Kirke- og undervisningsdepartementet og lærerorganisasjonene.